

BİLGİN ŞEHZADE

İlk Türkçe Szlgn (*Dİvânu Lugâti't-Türk*) Romanı

Hasan Kallimci

uçan at
yayınları

BİLGİN ŞEHZADE
Hasan Kallimci

Yayın No: 112

Resimleyen: Kenan Özcan
Kapak: Kenan Özcan
Tasarım Uygulama: Nurel Naycı
Baskı ve Cilt: Çevik Matbaacılık
Davutpaşa Cad. Besler İş Merkezi No: 20/18-19 Topkapı / İstanbul
Tel: (0212) 501 30 19
Kapak Baskı: Şekil Ofset

© Uçan At Yayınları, 2022
Sertifika No: 50417

ISBN: 978-625-7556-12-5

1. Basım: Mayıs 2022

Uçan At Yayınları

Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han No: 1 Kat: 1
34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: (0212) 520 72 53 (Pbx)
Belgegeçer: (0212) 511 47 74
www.ucanat.com.tr bilgi@ucanat.com.tr

Tüm yayım hakları saklıdır. Tanıtım için alınacak kısa alıntılar dışında yayımcının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz ve kullanılamaz.

Çocuk ve ilk gençlik edebiyatı yayıncılığı amacıyla 2017 yılında kurulmuş olan Uçan At Yayınları, Bilge Kültür Sanat Yayınları'nın tescilli markasıdır.

Türk milleti âşığı
Sayın Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN'a hürmetle

Hasan Kallımcı

1949 yılında, Denizli'nin Sarayköy ilçesinde doğdu. İlk ve ortaokulu Sarayköy'de, öğretmen okulunu Nazilli'de yatılı okudu. 1967 yılında Sarayköy'ün Aşağı Türkaz köyünde sınıf öğretmenliğine başladı. Eskişehir Anadolu Üniversitesinde ön lisans eğitimini tamamladı. Çeşitli köy, kasaba ve ilçe ilkokullarında öğretmenlik yaptıktan sonra 1994 yılında Denizli Halk Eğitimi Merkezi Müdür Yardımcılığı görevinden emekli oldu. Çocuk edebiyatı alanında, ilk ve ortaokul öğrencileri seviyesinde hikâye, roman, masal, şiir kitapları yazdı. Türk destanlarını çocuklarımız için romanlaştırdı. Gençlere ve kitap dostlarına hitap eden eserleri de vardır. Ulusal ve yerel çeşitli dergi ve gazetelerde yazı, şiir ve hikâyeleri yer aldı. Beş bölüm hâlinde ve radyo tiyatrosu formunda yazdığı Keloğlan'la Seyahat adlı eseri, TRT Erzurum Radyosu'nda yayımlandı. TMC firmasında, çocukların hastalıklarla mücadele konusunda bilgilendirilmesini amaçlayan, "Bitmeyen Savaş" adıyla her biri 18-20 dakika süreli, on üç bölüm olarak üretilen çizgi filmlerin hikâye ve senaryolarını da yazdı. Çeşitli üniversitelerde, yazarın eserleriyle ilgili lisans ve yüksek lisans tezleri yapılmıştır. Yazar evli olup iki çocuk ve dört torun sahibidir.

Kallımcı'nın ömrü boyunca süren yazı hayatı çeşitli ödüllerle karşılık bulmuştur:

- Dündar Taşer Tiyatro Eserleri Yarışması'nda "Düşünme Odası" adlı eserle mansiyon ödülü (1974);
- 32. Türkçüler Bayramı Tiyatro Eserleri Yarışması'nda "Cemiloğlu" adlı eseriyle birincilik ödülü (1976);
- Dündar Taşer Roman Yarışması'nda "Önce Hürriyet" adlı eserle "Roman Teşvik Ödülü" (1978);
- Millî Eğitim Bakanlığının tertiplelediği çocuk romanları yazma yarışmasında "Sihirli Dürbün" adlı eseriyle ikincilik ödülü (1992);
- Yayımladığı çocuk romanlarıyla Çocuk Edebiyatçıları ve Sanatçıları Birliğinin "Çocuk Romanları Ödülü" (2001);
- (EGAY-DER) Egeli Araştırmacı ve Yazarlar Birliğinden "Türk Kültürüne Hizmet Ödülü" (2002);
- (AYSİAD) Avrasya Yönetici Sanayici ve İş Adamları Derneğinden çocuk edebiyatı sahasında verdiği eserler sebebiyle "Kültüre Hizmet Ödülü" (20 Mart 2007);
- Karaçay Çerkes ve Kabardin Malkar Özerk Cumhuriyetlerinde yaşayan Karaçay-Malkar Türklerinden "İsmail Semenov Gümüş Madalya Ödülü" (2012);
- Millî Düşünce Merkezinden "Yahya Kemal Fikir Sanat Edebiyat Armağanı" (2018);
- Denizli Gazeteciler Cemiyetinden, 1970-2020 yılları arasında Denizli'nin ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel gelişimine verdiği destekten dolayı "DGC 50. Yıl Onur Ödülü" (2021).

Ön Söz

Sanki beynime bir “soru böceği” yerleşmişti. Ağustos böceği gibi cırlaya cırlaya sorular üretiyor; “Cevap ver! Cevap ver!” diyerek rahatsız ediyordu.

– Bin yıl önce Türkler hangi kelimelerle, nasıl konuşuyordu?

– Eşya, giysi, meyve, sebze adları bugünkü gibi miydi?

– Çocuklar hangi oyunları oynuyorlardı?

– İnsanlar hangi yemekleri yiyorlardı?

– Okullarda neler öğretiliyordu?

Yukarıdakilere benzeyen onlarca soru... Düşündüm... Günlerce, aylarca düşündüm... Bu sorulara ancak bin yıl öncesinde yaşayan Türkleri anlatan kitaplara, makalelere ulaşıncaya cevap bulabilecektim. İlgili kaynakları okudum. Notlar aldım. Türkçenin bin yıl önce yazılmış ilk sözlüğünü de edindim. O sözlük aynı zamanda Türklerin ilk ansiklopedisi idi... Yazarının adı Kâşgarlı Mahmut’tu.

Kâşgarlı Mahmut, Karahanlı Türk Devleti’nin şehzadelerinden biriydi. Türkçe kelimelerin meraklısıydı. Öğrenme isteğiyle doluydu. Türk diline

olan sevgisi ve ilgisi ona Türkçenin ilk sözlüğü *Dîvân-ı Lugâti't-Türk*'ü yazdırmıştı. İyi de yapmıştı...

“Teşekkürler saygıdeğer büyüğüm Kâşgarlı Mahmud!” diyerek sözlüğü okumaya başladım. “Sözlük okunmaz ki! Kelimelerin anlamlarını öğrenmek için ilgili sayfalara bakılır,” diyeceksiniz. Ben satır satır, bir roman, hikâye nasıl okunuyorsa öyle okudum. Hem de hiç sıkılmadan zevk alarak... Sonra bir karar verdim: “Bu sözlüğün romanını yazmalıyım! Sözlüğü, bin yıl önce konuştuğumuz kelimeleri çocuklarıma ve gençlerimize tanıtmalıyım.” İşte o an soru böceğinin cıvıltısı kesiliverdi, rahatladım.

Romanda, abecemizde kullanılmayan ñ harfini göreceksiniz. “Art damak n’si” denen bu harf, n ve g harflerini damağımızdan “ng” olarak birlikte çıkardığımızda oluşan sesin karşılığıdır. Türkiye dışındaki Türk Cumhuriyetleri ve Türk topluluklarında yaşayan kardeşlerimiz konuşup yazarken bu harfi kullanıyorlar. Günümüzde, Türkiye’nin pek çok bölgesindeki konuşmalarda da kullanılıyor. Mesela; “Geldin mi?” diye yazılıyor, konuşurken “Geldiñ mi?” deniyor.

Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Bedri Sarıca; yazarlar Osman Çeviksoy ile Aslan Küçükyıldız; edebiyat öğretmenleri Seda Kallimci ile Rüştü Çakır kontrol ederek yaptıkları tavsiyelerle eseri olgunlaştırdılar. Sanatçı Hakkı Uslu

Türk boylarının damgalarını bu kitap için çizdi. Serdar Eriş ile Ahmet Okul öğretmenler de konusuna uygun güzel bir kapak hazırladılar. Türkçenin “Korkut Ata”sı Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Hocam hem son kontrolü yaptı hem de adını koydu. “Türkçenin ilk sözlüğünü tanıtan ilk roman olan bu kitabın adı Bilgin Şehzade olsun,” dedi. “Okuyanların zihinlerine Türkçe bilgisi, gönülleri-ne Türk milleti sevgisi dolsun,” diye dua etti.

Başta Ahmet Bican Ercilasun Hocam olmak üzere, eseri kontrol ederek tavsiyeleriyle destekleyen öğretim üyesi, yazar ve öğretmenlere teşekkür ediyorum.

Oyun Zamanı

Çocuklar, kendilerini oyuna iyice kaptırmışlardı. Bağrıış çağrıışları etrafa yayılıyordu. Önce ağaç dallarından yaptıkları mızraklarla, yay ve oklarla en uzağa atma ve bir hedefi vurma yarışmaları yapmışlardı. Nihayet sıra etiç¹ oyununa gelmişti. İçlerinden biri, küçük, ağzı dar bir çukur kazarken, diğeri de üç dört metre kadar uzağa çizgi çekti. Ceplerinde getirdikleri cevizleri, o çizgiden iterek çukura yuvarlamaya çalıştılar. Cevizini çukura sokabilenler diğeri cevizlerin de sahibi oldu. Oyun sonunda bir kenara çekilip cevizleri taşlarla kırarak birlikte yediler. Oyunda başarılı olanlar, “Benim iki cevizim çukura girdi!”, “Ben bir cevizi mi çukura sokabildim!” diye övünürken başarılı olamayanlar ise sessiz kalmayı tercih etti.

Şimdi de tepük² zamanıydı. Yuvarlak bir kurşun madeninin etrafına keçi kılını sararak yaptıkları topıg³ bu oyunun aracı idi. Altışar kişilik iki

1 etiç: kazılan küçük çukurlara cevizleri sokabilme oyunu

2 tepük: futbol

3 topıg: top

takıma ayrıldılar. Topu bir ağacın dibine -kararlaştırdıkları sayıda- taşıyabilen takım oyunu kazanmış kabul edilecekti.

– Oyunu kaçta bitirelim, diye sordu birisi.

Kimi “onda” dedi, kimi “on artukı bişte”⁴ sonunda “yigirmide”⁵ karar kıldılar.

Mahmut, en çok mızrak atma oyununu seviyordu. Mızrağı en uzağa atmada olduğu gibi bir hedefi vurmada da onun üstüne çocuk yoktu. Fakat diğer oyunlarda o kadar başarılı olamıyordu.

Rabia Katun, kapının önüne çıktığında akşam olmak üzereydi. Gülümseyerek, “Çocuklar oynamaya doymuyorlar! Havanın kararmaya başladığını fark etmediler bile! Aslında acıkmışlardır fakat acıktıklarını hissetmiyorlar,” diye mırıldandı. Oğlu Mahmut da çocuklar arasındaydı; kendini oyuna kaptırmıştı, arkadaşları gibi toz toprak içindeydi. Koşuyor, bağırıyorlardı:

– Bana doğru tep! Neden bana doğru tepmedin?

– Ayağıma vurdun! Dikkat etsene!

– Neden bana çarptın? Güreşiyor muyuz, tepük mü oynuyoruz?

– Bizim “on artukı sekkiz”⁶ sayımız var. Siz “tokuz”⁷ da kaldınız, yenileceksiniz.

4 on artukı biş: on beş

5 yigirmi: yirmi

6 on artukı sekkiz: on sekiz

7 tokuz: dokuz

- Bu sayı geçersiz, iki kişiyi yıktınız!
- Olmaz ki, böyle oynanmaz ki!

Oyun itişip kakışmalarla devam ediyordu. On sekiz sayıya ulaşan takımın oyuncuları topu ağacın yanına bir daha taşıyınca, “On artukı tokuz!”⁸ diye bağıldılar. Ardından diğer takımın oyuncuları “onunç”⁹ sayıyı yaptıysa da ümitleri kalmamış gibiydi. Çünkü aradaki fark çok fazlaydı. Başarılı takım son sayısını da yapınca oyuncular birlikte, zıplaya zıplaya bağıldılar.

- Yigirmi boldu!¹⁰ Yendik! Yendik!

Birileri kazanmanın sevinciyle hoplayıp zıplarlarken diğerlerinin boyunları bükülmüştü. Mahmut yenilen takımın oyuncuları arasındaydı, o da üzgündü. Fakat üzüntüleri kısa sürdü. İçlerinden birisi,

- Ötüş ötüş oynayalım mı, diye sordu.
- Cevap hepsinden ve gür bir sesle geldi.
- Oynayalım!

Hemen omuzları birbirine degecek sıklıkta, halka şeklinde oturdular. İlk baştaki çocuk “ötüş, ötüş” diyerek yanındakini omzuyla yüklenerek yıkmaya çalışacaktı. Sonra ikinci çocuk diğerini “ötüş ötüş” diyerek dördüncü çocuğa doğru yıkmak için

8 on artukı tokuz: on dokuz

9 onunç: onuncu

10 boldu: oldu